

ΤΕΤΙΚ

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 23ης Ιανουαρίου 1997 *

Στην υπόθεση C-171/95,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundesverwaltungsgericht (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Recep Tetik

και

Land Berlin,

παρισταμένου του **Oberbundesanwalt beim Bundesverwaltungsgericht,**

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, για την προώθηση της συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους G. F. Mancini, πρόεδρο τμήματος (εισηγητή), J. L. Murray, K. N. Κακούρη, P. J. G. Kapteyn και H. Ragnemalm, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. B. Elmer
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Tetik, εκπροσωπούμενος από τον C. Rosenkranz, δικηγόρο Βερολίνου,

— το Land Berlin, εκπροσωπούμενο από τον M. Arndt, δικηγόρο Βερολίνου,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους E. Röder και B. Kloke, Ministerialrat και Oberregierungsrat στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας, αντιστοίχως,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. de Salins και τον C. Chavance, υποδιευθύντρια και γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, αντιστοίχως,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον J. E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, επικουρούμενο από την E. Sharpston, barrister,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον P. van Nuffel, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Γερμανικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον E. Röder, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον C. Chavance, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον U. Wölker, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, κατά τη συνεδρίαση της 3ης Οκτωβρίου 1996,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Νοεμβρίου 1996,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διάταξη της 11ης Απριλίου 1995, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Ιουνίου 1995, το Bundesverwaltungsgericht υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, για την προώθηση της συνδέσεως (στο εξής: απόφαση 1/80). Το Συμβούλιο Συνδέσεως συστήθηκε με τη Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, η οποία υπογράφηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 1963 στην Άγκυρα από τη Δημοκρατία της Τουρκίας, αφενός, και από τα κράτη μέλη της ΕΟΚ και την Κοινότητα, αφετέρου, και η οποία συνήφθη, εγκρίθηκε και έγινε δεκτή εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 64/732/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Δεκεμβρίου 1963 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/001, σ. 48, στο εξής: Συμφωνία).
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Tetik, Τούρκου υπηκόου, και του Land Berlin, σχετικής με απόρριψη αιτήσεως χορηγήσεως αδείας παραμονής απεριορίστου διαρκείας στη Γερμανία.

- 3 Από τη δικογραφία της υποθέσεως της κύριας δίκης προκύπτει ότι ο Tetik εργαζόταν νομίμως από τον Σεπτέμβριο του 1980 μέχρι τις 20 Ιουλίου 1988 ως ναυτικός σε διάφορα σκάφη ανοικτής θάλασσας με γερμανική σημαία.
- 4 Προς άσκηση της δραστηριότητας αυτής έλαβε από τις γερμανικές αρχές διαδοχικές άδειες παραμονής, πάντοτε ορισμένης διάρκειας και περιορισμένες στην απασχόλησή του ως ναυτικού. Η τελευταία άδεια παραμονής του Tetik ίσχυε μέχρι τις 4 Αυγούστου 1988 και περιελάμβανε τη μνεία ότι λήγει όταν ο ενδιαφερόμενος παύσει να εργάζεται στη γερμανική ναυτιλία.
- 5 Στις 20 Ιουλίου 1988 ο Tetik αποχώρησε εκουσίως από την εργασία του ως ναυτικού.
- 6 Την 1η Αυγούστου 1988 μετέβη στο Βερολίνο, όπου και ζήτησε, την ίδια ημέρα, τη χορήγηση αδειάς παραμονής απεριόριστης διάρκειας με σκοπό να ασκήσει αμειβόμενη δραστηριότητα στην ξηρά, δηλώνοντας ότι προετίθετο να παραμείνει στη Γερμανία μέχρι το έτος 2020 περίπου.
- 7 Οι αρμόδιες αρχές του Land Berlin απέρριψαν στις 19 Ιανουαρίου 1989 το ως άνω αίτημα, η δε νομμότητα της αποφάσεως αυτής επιβεβαιώθηκε, στις 10 Δεκεμβρίου 1991, από το Verwaltungsgericht και, στις 24 Μαρτίου 1992, από το Oberverwaltungsgericht Berlin.
- 8 Η βεβαίωση περί πρωτοκολλήσεως την οποία οι γερμανικές αρχές χορήγησαν στον Tetik κατόπιν της αιτήσεώς του περί χορηγήσεως αδειάς παραμονής απεριόριστης διάρκειας αναφέρει ότι «δεν επιτρέπεται η άσκηση αμειβόμενης δραστηριότητας».
- 9 Ο Tetik, ο οποίος είναι άνεργος από την ημέρα κατά την οποία εγκατέλειψε εκουσίως την εργασία του στη γερμανική ναυτιλία, προσέφυγε ενώπιον του Bundesverwaltungsgericht.

10 Το δικαστήριο αυτό διαπίστωσε μιν ότι η άρνηση χορηγήσεως αδειας παραμονής ήταν σύμφωνη με το γερμανικό δίκαιο, διερωτήθηκε όμως μήπως από το άρθρο 6 της αποφάσεως 1/80 μπορούσε να προκύπτει ευνοϊκότερη για τον Tetik λύση.

11 Το ως άνω άρθρο ορίζει τα εξής:

«1. Υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 7 περί ελεύθερης προσβάσεως των μελών της οικογενείας του στην απασχόληση, ο Τούρκος εργαζόμενος που είναι ενταγμένος στη νόμιμη αγορά εργασίας κράτους μέλους,

— εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί ένα έτος στο κράτος αυτό, δικαιούται ανανεώσεως της ισχύος της αδειας εργασίας του στον ίδιο εργοδότη, αν εξακολουθεί να κατέχει θέση εργασίας·

— εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τρία έτη, και υπό την επιφύλαξη της αποδοτέας στους εργαζομένους των κρατών μελών της Κοινότητας προτεραιότητας, δικαιούται να αποδεχθεί άλλη προσφορά εργασίας, στο ίδιο επάγγελμα, που του υποβάλλεται υπό ομαλές συνθήκες από άλλο εργοδότη της επιλογής του και καταγράφεται από τις υπηρεσίες απασχολήσεως του οικείου κράτους μέλους·

— εφόσον έχει απασχοληθεί νομίμως επί τέσσερα έτη, έχει ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα της επιλογής του εντός αυτού του κράτους μέλους.

2. Οι ετήσιες άδειες και οι μικρής διάρκειας απουσίες λόγω ασθeneίας, μητρότητας ή εργατικού ατυχήματος εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως. Οι περίοδοι ακούσιας ανεργίας δεόντως διαπιστωμένες από τις αρμόδιες αρχές και οι απουσίες λόγω μακράς ασθeneίας, χωρίς να εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης απασχολήσεως, δεν θίγουν τα δικαιώματα που έχουν αποκτηθεί βάσει της προηγούμενης περιόδου απασχολήσεως.

3. Οι λεπτομέρειες εφαρμογής των παραγράφων 1 και 2 καθορίζονται από τις εθνικές νομοθεσίες.»

12 Θεωρώντας ότι η λύση της διαφοράς απαιτεί ερμηνεία της διατάξεως αυτής, το Bundesverwaltungsgericht υπέβαλε στο Δικαστήριο με διάταξη της 11ης Απριλίου 1995 τα ακόλουθα δύο προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Ανήκει Τούρκος ναυτικός, ο οποίος από το 1980 έως το 1988 εργάστηκε σε πλοία με σημαία κράτους μέλους, κατά την έννοια της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως ΕΟΚ-Τουρκίας, περί προωθήσεως της συνδέσεως, στη νόμιμη αγορά εργασίας του εν λόγω κράτους μέλους και απασχολείται νόμιμα στο κράτος αυτό, όταν η σχέση εργασίας του διέπεται από την εθνική νομοθεσία του κράτους αυτού, καταβάλλει στο ίδιο κράτος φόρο εισοδήματος εκ μισθωτών υπηρεσιών και υπάγεται στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως του εν λόγω κράτους, ενώ η άδεια παραμονής που του έχει χορηγηθεί αφορά μόνο την άσκηση του επαγγέλματος του ναυτικού και δεν του επιτρέπει να εγκαταστήσει την κατοικία του στο εν λόγω κράτος;

Έχει σχετικώς σημασία το ότι, κατά τη γερμανική νομοθεσία, για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής δεν απαιτείται άδεια εργασίας και ότι, όσον αφορά το εργατικό δίκαιο και το δίκαιο της κοινωνικής ασφαλίσεως, ισχύουν ενίοτε για τους ναυτικούς ειδικές νομικές ρυθμίσεις;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Στερείται Τούρκος ναυτικός του δικαιώματος να λάβει άδεια παραμονής στην περίπτωση που εκουσίως διακόπτει τη σχέση εργασίας με τον εργοδότη του, όχι όμως για λόγους όπως οι λόγοι υγείας, ζητεί δε έντεκα ημέρες αργότερα, μετά τη λήξη της αδείας παραμονής του, νέα άδεια παραμονής για εργασία στο εν λόγω κράτος, μετά δε την απόρριψη της αιτήσεώς του παραμένει άνεργος;»

- 13 Από διάταξη του Bundesverwaltungsgericht, που εκδόθηκε στις 30 Αυγούστου 1995 και περιήλθε στο Δικαστήριο στις 25 Σεπτεμβρίου 1995, προκύπτει ότι το δικαστήριο αυτό θεωρεί ότι λαμβάνει με την απόφαση της 6ης Ιουνίου 1995, C-434/93, Bozkurt (Συλλογή 1995, σ. I-1475), ικανοποιητική απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα. Αντιθέτως, το Bundesverwaltungsgericht εξακολουθεί να έχει αμφιβολίες ως προς το αν ο Tetik δικαιούται να λάβει άδεια παραμονής βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80, ενώ εγκατέλειψε εκουσίως την εργασία του ως ναυτικού.
- 14 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesverwaltungsgericht θεώρησε, με τη διάταξη του της 30ής Αυγούστου 1995, ότι δεν είναι πλέον απαραίτητη η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα και κάλεσε το Δικαστήριο να αποφανθεί μόνον επί του δευτέρου ερωτήματος που περιλαμβάνεται στη διάταξη της 11ης Απριλίου 1995.
- 15 Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να υπομνηστεί εκ προοιμίου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 12 της Συμφωνίας, «Τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να εμπνέονται από τα άρθρα 48, 49 και 50 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητας για τη σταδιακή πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων μεταξύ τους».
- 16 Εξάλλου, η Συμφωνία ορίζει, στο άρθρο 6, ότι, «Για να εξασφαλισθεί η εφαρμογή και η βαθμιαία ανάπτυξη του καθεστώτος της συνδέσεως, τα συμβαλλόμενα μέρη συνέρχονται στο πλαίσιο του Συμβουλίου Συνδέσεως, το οποίο ενεργεί εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που του παρέχονται από τη συμφωνία» και, στο άρθρο 22, παράγραφος 1, ότι, «για την πραγματοποίηση των στόχων οι οποίοι καθορίζονται στη συμφωνία αυτή και στις περιπτώσεις που προβλέπονται από αυτή, το Συμβούλιο Συνδέσεως έχει εξουσία να λαμβάνει αποφάσεις (...)».
- 17 Το πρόσθετο πρωτόκολλο, που υπογράφηκε στις 23 Νοεμβρίου 1970 και επισυνάπτεται στη Συμφωνία, το οποίο έγινε δεκτό με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2760/72 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/002, σ. 149, στο εξής: πρόσθετο πρωτόκολλο), προβλέπει, στο άρθρο 36, το χρονοδιάγραμμα για τη σταδιακή πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας και της Τουρκίας και ορίζει ότι «το Συμβούλιο Συνδέσεως θα αποφασίσει περί των αναγκών, για τον σκοπό αυτό, διαδικασιών».

- 18 Βάσει του άρθρου 12 της Συμφωνίας και του άρθρου 36 του προσθέτου πρωτοκόλλου, το Συμβούλιο Συνδέσεως έλαβε, στις 20 Δεκεμβρίου 1976, την απόφαση 2/76, η οποία αποτελεί, βάσει του άρθρου 1 αυτής, το πρώτο στάδιο της πραγματοποιήσεως της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων μεταξύ της Κοινότητας και της Τουρκίας.
- 19 Η απόφαση 1/80, για την προώθηση της συνδέσεως, την οποία έλαβε στη συνέχεια το Συμβούλιο Συνδέσεως στις 19 Σεπτεμβρίου 1980, αποσκοπεί, βάσει της τρίτης αιτιολογικής της σκέψεως, στη βελτίωση, στον κοινωνικό τομέα, του καθεστώτος που προβλέπεται για τους εργαζομένους και τα μέλη της οικογενείας τους σε σχέση με το καθεστώς που θεσπίστηκε με την απόφαση 2/76.
- 20 Οι διατάξεις του κεφαλαίου II (Κοινωνικές διατάξεις), μέρος 1 (Ζητήματα σχετικά με την απασχόληση και την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων), της αποφάσεως 1/80, του οποίου μέρος αποτελεί το άρθρο 6, αποτελούν έτσι ένα επιπλέον βήμα προς την πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων κατά το πνεύμα των άρθρων 48, 49 και 50 της Συνθήκης (προαναφερθείσα απόφαση Bozkurt, σκέψεις 14 και 19). Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε απαραίτητο να εφαρμόσει, στο μέτρο του δυνατού, υπέρ των Τούρκων εργαζομένων που απολαύουν των δικαιωμάτων τα οποία αναγνωρίζει η απόφαση 1/80, τις αρχές που γίνονται δεκτές στο πλαίσιο των άρθρων αυτών της Συνθήκης (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση Bozkurt, σκέψη 20).
- 21 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί, πρώτον, ότι, κατά πάγια νομολογία (βλ. ιδίως την απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1992, C-237/91, Kus, Συλλογή 1992, σ. I-6781, σκέψη 25), η απόφαση 1/80 δεν θίγει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να ρυθμίζουν τόσο την είσοδο στην επικράτειά τους των Τούρκων υπηκόων όσο και τις προϋποθέσεις της πρώτης τους απασχολήσεως, αλλά ρυθμίζει απλώς, στο άρθρο 6 ιδίως, την κατάσταση των Τούρκων εργαζομένων που έχουν ήδη ενταχθεί νομίμως στην αγορά εργασίας των κρατών μελών.
- 22 Δεύτερον, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, από της εκδόσεως της αποφάσεως της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-192/89, Sevince (Συλλογή 1990, σ. I-3461), το Δικαστήριο έχει παγίως αποφανθεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της

αποφάσεως 1/80 έχει άμεσο αποτέλεσμα εντός των κρατών μελών της Κοινότητας, οπότε οι Τούρκοι υπήκοοι που πληρούν τις προϋποθέσεις του μπορούν να επικαλούνται ευθέως τα δικαιώματα που τους παρέχουν οι διάφορες περιπτώσεις της διατάξεως αυτής (απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-355/93, Eroglu, Συλλογή 1994, σ. I-5113, σκέψη 11).

- 23 Όπως προκύπτει από τις τρεις περιπτώσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, τα δικαιώματα αυτά ποικίλλουν και εξαρτώνται από προϋποθέσεις που διαφέρουν σε συνάρτηση με τη διάρκεια ασκήσεως νόμιμης εργασίας στο οικείο κράτος μέλος (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση Eroglu, σκέψη 12).
- 24 Τρίτον, πρέπει να υπομνησθεί επίσης η πάγια νομολογία κατά την οποία τα δικαιώματα τα οποία οι τρεις περιπτώσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, παρέχουν στον Τούρκο εργαζόμενο, όσον αφορά την απασχόληση, σημαίνουν κατ' ανάγκη την ύπαρξη δικαιώματος παραμονής στην ημεδαπή του ενδιαφερομένου, άλλως θα εστερευότο κάθε αποτελέσματος το δικαίωμα προσβάσεως στην αγορά εργασίας και ασκήσεως κάποιου επαγγέλματος (προαναφερθείσες αποφάσεις Sevince, σκέψη 29, Kus, σκέψεις 29 και 30, και Bozkurt, σκέψη 28).
- 25 Όσον αφορά ειδικότερα το προδικαστικό ερώτημα, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι αυτό αφορά την κατάσταση του Τούρκου εργαζομένου ο οποίος, επειδή εργαζόταν νομίμως για οκτώ σχεδόν χρόνια εντός κράτους μέλους, είχε, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80, «ελεύθερη πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα της επιλογής του» εντός αυτού του κράτους μέλους.
- 26 Συναφώς, από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, προκύπτει ότι, σε αντίθεση με τις δύο πρώτες περιπτώσεις που απλώς προβλέπουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ο Τούρκος υπήκοος που εισήλθε νομίμως στο έδαφος κράτους μέλους και έλαβε άδεια να εργαστεί εκεί μπορεί να ασκήσει τις δραστηριότητές του εντός του κράτους μέλους υποδοχής, συνεχίζοντας να εργάζεται στον ίδιο εργοδότη μετά το πρώτο έτος νόμιμης εργασίας (πρώτη περίπτωση) ή αποδεχόμενος, μετά τρία έτη νόμιμης εργασίας και υπό την επιφύλαξη της προτεραιότητας των εργαζομένων που είναι υπήκοοι των κρατών μελών, άλλη προσφορά εργασίας από άλλον εργοδότη στο ίδιο επάγγελμα (δεύτερη περίπτωση), δυνάμει της τρίτης περιπτώσεως παραχωρείται στον Τούρκο εργαζόμενο όχι μόνον το δικαίωμα να αποδεχθεί προσυφιστάμενη προσφορά εργασίας αλλά και το ανεπιφύλακτο δικαίωμα να έχει

πρόσβαση σε οποιαδήποτε έμμισθη δραστηριότητα που ελεύθερα επιλέγει ο ενδιαφερόμενος, χωρίς να μπορεί να του αντιταχθεί η προτεραιότητα των εργαζομένων των κρατών μελών.

- 27 Στη συνέχεια, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει, σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων υπηκόων των κρατών μελών, ότι το άρθρο 48 της Συνθήκης συνεπάγεται το δικαίωμα των υπηκόων αυτών να διαμένουν σε άλλο κράτος μέλος με σκοπό την αναζήτηση εργασίας εκεί και ότι, αν και η διάρκεια της παραμονής του αναζητούντος εργασία στο οικείο κράτος μέλος μπορεί να περιορίζεται από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία, ωστόσο η πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 48 επιτάσσει να δίδεται στον ενδιαφερόμενο εύλογος χρόνος που να του παρέχει τη δυνατότητα να λάβει γνώση, στο έδαφος του κράτους μέλους στο οποίο μετέβη, των προσφερόμενων θέσεων εργασίας που αντιστοιχούν στα επαγγελματικά του προσόντα και να προβαίνει, ενδεχομένως, στις απαραίτητες ενέργειες με σκοπό την πρόσληψή του (βλ. συναφώς την απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 1991, C-292/89, Antonissen, Συλλογή 1991, σ. I-745, σκέψεις 13, 15 και 16).
- 28 Όπως όμως υπενθυμίστηκε στη σκέψη 20 της παρούσας αποφάσεως, οι αρχές που γίνονται δεκτές βάσει των άρθρων 48, 49 και 50 της Συνθήκης πρέπει να πρυτανεύουν, στο μέτρο του δυνατού, στο πλαίσιο της μεταχείρισης των Τούρκων εργαζομένων που απολαύουν των δικαιωμάτων τα οποία τους αναγνωρίζει η απόφαση 1/80.
- 29 Είναι αληθές ότι, σε αντίθεση με τους υπηκόους των κρατών μελών, οι Τούρκοι εργαζόμενοι δεν έχουν το δικαίωμα να κυκλοφορούν ελεύθερα στο εσωτερικό της Κοινότητας, αλλά έχουν μόνον ορισμένα δικαιώματα στο κράτος μέλος υποδοχής, στο έδαφος του οποίου εισήλθαν και εργάστηκαν νομίμως κατά τη διάρκεια ορισμένης περιόδου.
- 30 Εντούτοις, ένας Τούρκος εργαζόμενος όπως ο προσφεύγων της κύριας δίκης πρέπει να μπορεί πραγματικά να αναζητεί, κατά τη διάρκεια μιας εύλογης περιόδου, νέα εργασία στο κράτος μέλος υποδοχής και, συνακόλουθα, να έχει δικαίωμα παραμονής κατά την περίοδο αυτή, παρά το γεγονός ότι ο ίδιος κατήγγειλε την προηγούμενη σύμβαση εργασίας του χωρίς να βρει αμέσως μετά νέα εργασία.

- 31 Πράγματι, όπως υποστήριξε η Επιτροπή με πειστικά επιχειρήματα, η πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80 συνεπάγεται οπωσδήποτε το δικαίωμα του Τούρκου εργαζομένου να εγκαταλείψει την εργασία του για προσωπικούς λόγους, μετά τέσσερα τουλάχιστον έτη νόμιμης εργασίας σε κράτος μέλος, και να αναζητήσει, κατά τη διάρκεια εύλογης χρονικής περιόδου, νέα εργασία στο ίδιο κράτος μέλος, άλλως το δικαίωμά του να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε κάθε έμμοσθη δραστηριότητα της επιλογής του στερείται της ουσίας του, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.
- 32 Όσον αφορά την εύλογη χρονική περίοδο την οποία το κράτος μέλος υποδοχής είναι υποχρεωμένο να δώσει στον ενδιαφερόμενο για να του παράσχει τη δυνατότητα να αναζητήσει άλλη εργασία, πρέπει να σημειωθεί ότι εναπόκειται στις οικείες εθνικές αρχές να προσδιορίσουν τη διάρκειά της, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της αποφάσεως 1/80. Εντούτοις, η ως άνω περίοδος δεν πρέπει να στερεί από την ουσία του το δικαίωμα που αναγνωρίζεται από το άρθρο 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, επηρεάζοντας δυσμενώς στην πράξη τις πιθανότητες του Τούρκου εργαζομένου να βρει νέα εργασία.
- 33 Σε περίπτωση όπως αυτή της διαφοράς της κύριας δίκης, όπου η οικεία εθνική νομοθεσία δεν προβλέπει μια τέτοια περίοδο, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να την καθορίσει, ενόψει των περιστάσεων των οποίων λαμβάνει γνώση.
- 34 Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι χρόνος μερικών ημερών, όπως αυτός που δόθηκε πράγματι σε Τούρκο εργαζόμενο όπως ο Tetik μεταξύ της λύσεως της συμβάσεως εργασίας του και της λήξεως της ισχύος της αδειάς του παραμονής είναι, εν πάση περιπτώσει, ανεπαρκής για να μπορέσει ο ενδιαφερόμενος να αναζητήσει πραγματικά νέα εργασία.
- 35 Η ως άνω ερμηνεία δεν αποδυναμώνεται από τον ισχυρισμό της Γερμανικής Κυβερνήσεως και της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου ότι το άρθρο 6, παράγραφος 2, δεύτερη φράση, της αποφάσεως 1/80, το οποίο δεν εγγυάται τη διατήρηση των δικαιωμάτων που κτήθηκαν δυνάμει της προηγούμενης περιόδου απασχολήσεως του ενδιαφερομένου παρά μόνο σε περίπτωση ακουσίας ανεργίας του Τούρκου εργαζομένου, σημαίνει *a contrario* ότι δεν είναι

δυνατή η επίκληση κανενός κεκτημένου δικαιώματος στην περίπτωση όπου ο εργαζόμενος εγκατέλειψε εκουσίως, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, την εργασία του και αποχώρησε οριστικά από την αγορά εργασίας του οικείου κράτους μέλους, λόγω του γεγονότος ότι δεν μπόρεσε να βρει αμέσως μετά νέα εργασία.

36 Επ' αυτού, πρέπει να σημειωθεί καταρχάς ότι το άρθρο 6, παράγραφος 2, προβλέπει, για τις ανάγκες υπολογισμού των περιόδων νόμιμης εργασίας που μνημονεύονται στις τρεις περιπτώσεις της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου, ένα ευνοϊκότερο καθεστώς υπέρ του Τούρκου εργαζομένου που διακόπτει προσωρινά τις δραστηριότητές του, διακρίνοντας ανάλογα με τον τύπο και τη διάρκεια αυτών των περιόδων διακοπής των δραστηριοτήτων του.

37 Έτσι, η πρώτη φράση της διατάξεως αυτής αφορά τις περιόδους, καταρχήν μικρής διάρκειας, κατά τις οποίες ο Τούρκος εργαζόμενος δεν εργάζεται στην πράξη ως μισθωτός (ετήσια άδεια, άδεια μητρότητας, απουσία λόγω εργατικού ατυχήματος που συνεπάγεται βραχείας μόνο διάρκειας διακοπή της εργασίας). Συνεπώς, οι απουσίες αυτές του εργαζομένου από τον τόπο εργασίας του θεωρούνται ότι αποτελούν περιόδους νόμιμης εργασίας κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1.

38 Η δεύτερη φράση της παραγράφου 2 αφορά τις περιόδους διακοπής των σχετικών δραστηριοτήτων που οφείλονται σε ασθένεια μακράς διάρκειας ή σε εκουσία ανεργία, δηλαδή περιπτώσεις όπου η διακοπή των δραστηριοτήτων του εργαζομένου δεν οφείλεται σε δική του ευθύνη (όπως προκύπτει και από τη χρήση του επιθέτου «unverschuldet» στο γερμανικό κείμενο της διατάξεως). Η διάταξη αυτή ορίζει ότι τέτοιας φύσεως περίοδοι διακοπής των δραστηριοτήτων δεν μπορούν να εξομοιώνονται με περιόδους νόμιμης εργασίας, χωρίς ωστόσο να χάνει ο εργαζόμενος κεκτημένα δικαιώματα βασιζόμενα σε προηγούμενες περιόδους νόμιμης εργασίας.

39 Επομένως, η τελευταία αυτή διάταξη έχει ως μοναδικό σκοπό την αποφυγή του ενδεχομένου ένας Τούρκος εργαζόμενος, ο οποίος αρχίζει και πάλι να εργάζεται αφού υποχρεώθηκε προηγουμένως να διακόψει τις επαγγελματικές

του δραστηριότητες λόγω ασθενείας μακράς διαρκείας ή λόγω ανεργίας που δεν οφείλεται σε δική του ευθύνη, να υποχρεώνεται να αρχίσει εκ νέου τις περιόδους νόμιμης εργασίας οι οποίες προβλέπονται στις τρεις περιπτώσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, με τον ίδιο τρόπο όπως και ένας Τούρκος υπήκοος που ουδέποτε άσκησε έμμισθη δραστηριότητα στο οικείο κράτος μέλος.

40 Ακολούθως, σε περιπτώσεις όπου, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο Τούρκος εργαζόμενος, ο οποίος εργάστηκε ήδη νομίμως για διάστημα άνω των τεσσάρων ετών στο κράτος μέλος υποδοχής, εγκαταλείπει οικειοθελώς την εργασία του προς αναζήτηση άλλης δραστηριότητας εντός του ιδίου κράτους μέλους, δεν μπορεί να θεωρηθεί αυτομάτως ότι εγκατέλειψε οριστικά την αγορά εργασίας του κράτους αυτού, υπό την προϋπόθεση ωστόσο ότι ο ενδιαφερόμενος συνεχίζει να είναι ενταγμένος στη νόμιμη αγορά εργασίας κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, *in initio*.

41 Όμως, σε μια κατάσταση όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης, όπου ο Τούρκος εργαζόμενος δεν επιτυγχάνει να βρει νέα εργασία αμέσως μετά την αποχώρησή του από την προηγούμενη απασχόλησή του, η εν λόγω προϋπόθεση εξακολουθεί να πληρούται, καταρχήν, μόνον εφόσον ο ενδιαφερόμενος, ο οποίος καθίσταται άνεργος, υποβάλλεται σε όλες τις ενδεχομένως επιβαλλόμενες διατυπώσεις εντός του οικείου κράτους μέλους, για παράδειγμα εγγράφεται ως άνεργος και παραμένει στη διάθεση του οργανισμού απασχόλησεως στο κράτος μέλος αυτό κατά το απαιτούμενο χρονικό διάστημα.

42 Εξάλλου, η προϋπόθεση αυτή παρέχει τη δυνατότητα να εξασφαλίζεται ότι, κατά τη διάρκεια της εύλογης χρονικής περιόδου που του παρέχεται για να του δοθεί η δυνατότητα να αναζητήσει νέα εργασία, ο Τούρκος εργαζόμενος δεν καταχράται του δικαιώματος παραμονής στο κράτος μέλος αυτό, αλλά αναζητεί πράγματι νέα απασχόληση.

43 Ωστόσο, προκειμένου για περιπτώσεις όπως αυτή του προσφεύγοντος της κύριας δίκης, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνον αρμόδιο προς διαπίστωση και εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της

διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, να αποφασίσει αν ο ενδιαφερόμενος Τούρκος υπήκοος ήταν υποχρεωμένος να υποβληθεί στις ενδεχομένως απαιτούμενες εντός του οικείου κράτους μέλους διατυπώσεις ώστε να τεθεί στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι απαγορευόταν στον ενδιαφερόμενο να ασκήσει οποιαδήποτε αμειβόμενη δραστηριότητα κατόπιν της υποβολής της αιτήσεώς του περί παρατάσεως της αδείας του παραμονής (βλ. σκέψη 8 ανωτέρω).

- 44 Η Γερμανική και η Γαλλική Κυβέρνηση υποστήριξαν ακόμη ότι το δικαίωμα παραμονής του Τούρκου υπηκόου εντός κράτους μέλους δεν αποτελεί παρά το επιστέγασμα του δικαιώματος εργασίας και ότι, εφόσον προκύπτει από την προαναφερθείσα απόφαση Bozkurt ότι ο Τούρκος υπήκοος δεν έχει δικαίωμα παραμονής στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής αν υπέστη εργατικό ατύχημα συνεπαγόμενο μόνιμη ανικανότητα προς εργασία, κατά μείζονα λόγο το ίδιο πρέπει να ισχύει όταν ο εργαζόμενος εγκατέλειψε εκουσίως την αγορά εργασίας του οικείου κράτους μέλους, αποχωρώντας από την εργασία του.
- 45 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι με την προαναφερθείσα απόφαση Bozkurt, σκέψεις 38 και 39, το Δικαστήριο έκρινε ότι, ελλείψει σχετικής ρητής διατάξεως, ο Τούρκος υπήκοος στερείται του δικαιώματος παραμονής στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής όταν υπέστη εργατικό ατύχημα λόγω του οποίου κατέστη ανίκανος να ασκήσει αργότερα έμμισθη δραστηριότητα. Για τον λόγο αυτό, ο ενδιαφερόμενος θεωρείται ως εγκαταλείψας οριστικά την αγορά εργασίας του κράτους μέλους αυτού και, επομένως, το δικαίωμα παραμονής που επικαλείται δεν έχει καμία σχέση με έμμισθη δραστηριότητα, έστω και μελλοντική.
- 46 Αντιθέτως, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, από τις σκέψεις 40 έως 42 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι, εφόσον ο Τούρκος υπήκοος αναζητεί πράγματι νέα έμμισθη δραστηριότητα, συμμορφωνόμενος ενδεχομένως προς τις απαιτήσεις της ισχύουσας στο κράτος μέλος υποδοχής σχετικής ρυθμίσεως, πρέπει να θεωρείται ότι συνεχίζει να ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας του κράτους μέλους αυτού κατά τη διάρκεια μιας εύλογης περιόδου που απαιτείται για την εύρεση νέας εργασίας. Επομένως, ο ισχυρισμός της Γερμανικής και της Γαλλικής Κυβερνήσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

- 47 Τέλος, όσον αφορά τον ισχυρισμό της Γερμανικής Κυβερνήσεως ότι ένας εργαζόμενος όπως ο Tetik θα μπορούσε να προβεί στις απαιτούμενες για την εύρεση νέας εργασίας ενέργειες κατά τη διάρκεια των περιόδων κανονικής αδειάς που εδικαιούτο, πρέπει να σημειωθεί ότι η κανονική άδεια έχει διαφορετικό σκοπό από εκείνον της περιόδου την οποία το κράτος μέλος υποδοχής είναι υποχρεωμένο να παρέχει στον Τούρκο υπήκοο ώστε να μπορέσει αυτός να αναζητήσει νέα εργασία. Επιπλέον, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να έχει ήδη εξαντλήσει το σύνολο της αδειάς του για το οικείο έτος όταν αποφασίσει να καταγγείλει τη σύμβαση εργασίας του για προσωπικούς λόγους.
- 48 Ενόψει του συνόλου των προηγουμένων σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80 έχει την έννοια ότι ο Τούρκος εργαζόμενος, ο οποίος εργάστηκε νομίμως επί τέσσερα και πλέον έτη στο έδαφος κράτους μέλους, ο οποίος αποφασίζει ελεύθερα να εγκαταλείψει την εργασία του προς αναζήτηση νέας δραστηριότητας εντός του ιδίου κράτους μέλους και ο οποίος δεν επιτυγχάνει να βρει αμέσως νέα εργασία, έχει δικαίωμα παραμονής εντός του κράτους αυτού κατά τη διάρκεια εύλογης περιόδου με σκοπό να αναζητήσει εκεί νέα έμμισθη εργασία, εφόσον εξακολουθεί να ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας του οικείου κράτους μέλους και συμμορφώνεται ενδεχομένως προς τις απαιτήσεις της σχετικής ρυθμίσεως που ισχύει εντός του κράτους αυτού, για παράδειγμα εγγραφόμενος ως άνεργος στους οικείους καταλόγους και παραμένοντας στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως. Εναπόκειται στο οικείο κράτος μέλος και, ελλείψει σχετικής ρυθμίσεως, στο επιλαμβανόμενο εθνικό δικαστήριο να ορίσει μια τέτοια εύλογη περίοδο, η οποία ωστόσο πρέπει να είναι επαρκής, ώστε να μην επηρεάζει δυσμενώς τις πραγματικές πιθανότητες του ενδιαφερομένου προς εύρεση νέας εργασίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 49 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική και η Γαλλική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 11ης Απριλίου 1995, όπως τροποποιήθηκε με διάταξη της 30ής Αυγούστου 1995, το Bundesverwaltungsgericht, αποφαινεται:

Το άρθρο 6, παράγραφος 1, τρίτη περίπτωση, της αποφάσεως 1/80 του Συμβουλίου Συνδέσεως, της 19ης Σεπτεμβρίου 1980, για την προώθηση της συνδέσεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Τουρκίας, έχει την έννοια ότι ο Τούρκος εργαζόμενος, ο οποίος εργάστηκε νομίμως επί τέσσερα και πλέον έτη στο έδαφος κράτους μέλους, ο οποίος αποφασίζει ελεύθερα να εγκαταλείψει την εργασία του προς αναζήτηση νέας δραστηριότητας εντός του ιδίου κράτους μέλους και ο οποίος δεν επιτυγχάνει να βρει αμέσως νέα εργασία, έχει δικαίωμα παραμονής εντός του κράτους αυτού κατά τη διάρκεια εύλογης περιόδου με σκοπό να αναζητήσει εκεί νέα έμμισθη εργασία, εφόσον εξακολουθεί να ανήκει στη νόμιμη αγορά εργασίας του οικείου κράτους μέλους και συμμορφώνεται ενδεχομένως προς τις απαιτήσεις της σχετικής ρυθμίσεως που ισχύει εντός του κράτους αυτού, για παράδειγμα εγγραφόμενος ως άνεργος στους οικείους καταλόγους και παραμένοντας στη διάθεση των υπηρεσιών απασχολήσεως. Εναπόκειται στο οικείο κράτος μέλος και, ελλείψει σχετικής ρυθμίσεως, στο επιλαμβανόμενο εθνικό δικαστήριο να ορίσει μια τέτοια εύλογη περίοδο, η οποία ωστόσο πρέπει να είναι επαρκής, ώστε να μην επηρεάζει δυσμενώς τις πραγματικές πιθανότητες του ενδιαφερομένου προς εύρεση νέας εργασίας.

Mancini

Murray

Κακούρης

Kapteyn

Ragnemalm

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 23 Ιανουαρίου 1997.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

R. Grass

G. F. Mancini